

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Asia

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön lausuma asiassa: HE 21/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle työperäistä hyväksikäyttöä koskevan lainsäädännön muuttamiseksi <https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+21/2026>

Lausuma

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö (myöh. selvitysyksikkö) lausuu harmaan talouden torjunnan näkökulmasta ja kannattaa työperäisen hyväksikäytön sanktioinnin kehittämistä hallituksen esityksen mukaisella tavalla. Sanktiointia kehittämällä voidaan saavuttaa väärinkäytösten ennalta estävyyttä.

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia, liiketoimintakiellosta annettua lakia, pakkokeinolakia, julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia, julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annettua lakia, rikosrekisterilakia, palkkaturvalakia, työvoimapalveluiden järjestämisestä annettua lakia sekä yhdenvertaisuuslakia.

Selvitysyksikön mukaan työperäinen hyväksikäyttö ja alipalkkaus aiheuttavat kilpailuhaittaa yritysten välisessä kilpailussa, kun työntekijöille ei makseta asianmukaisia korvauksia. Sanktioiden tiukentaminen rikoslain säädöksiä kehittämällä sekä laajentamalla liiketoimintakieltolain soveltamista ovat kannatettavia terveen kilpailun ja väärinkäytösten ennalta estämisen näkökulmasta. Pakkokeinolakiin tehtävät muutokset puolestaan mahdollistavat rikostorjuntaviranomaisille nykyistä paremmat edellytykset rikosten paljastamiseen.

Työperäisellä hyväksikäytöllä ja alipalkkauksella on vaikutusta myös yhteiskunnan rahoituspohjaan. Ilmiöselvityksemme (5/2020 Ulkomaalaisten alipalkkaus harmaan talouden ilmiönä Suomessa – oikeustapausanalyysi) mukaan alipalkkauksella tarkoitetaan tilannetta, jossa työntekijälle maksetaan yleissitovaa työehtosopimusta pienempää palkkaa. Alipalkkaus on yksi välillisen harmaan talouden muoto. Alipalkkaustapauksiin saattaa liittyä myös muuta vilpillistä toimintaa. Harmaa talous ilmenee epäsuorasti siten, että maksettaessa työntekijälle liian pientä palkkaa, tilitetään myös pienempi määrä veroja ja sosiaalivakuutusmaksuja. Laskennallinen maksamatta jäävä osuus on pois yhteiskunnan rahoituksesta ja työntekijän eläkekertymästä. Hyötyjänä on väärintoimiva työnantaja, joka saa työsuorituksen laillista hintaa halvemmalla. Myös muut selvityksen havainnot mm. voimassa olevan rikoslain tulkinnan haasteista tukevat hallituksen esityksen tavoitteita.

Yksi työperäisen hyväksikäytön muoto on valeyrittäjäyys, jossa työsuhteista työtä siirretään yrittäjyydeksi taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi. Valeyrittäjäydessä kierretään työ-, sosiaali- ja verolainsäädännön velvoitteita ja siirretään vastuuta pois oikealta työnantajalta. Sopimuksissa hinnoittelu voi vastata työntekijän palkkatasoa, jolloin elinkeinotoiminta ei ole kannattavaa eikä vastaa reiluja työelämän pelisääntöjä ja työkorvauksesta ei edes ole mahdollista maksaa kaikkia lakisääteisiä maksuja. Uusia hallituksen esityksen mukaisia rikosnimikkeitä "kiskonta työelämässä" tullaankin soveltamaan mitä todennäköisemmin pian lain voimaantulon jälkeen valeyrittäjäyystilanteissa. Viranomaisten yhteinen harmaa talous & talousrikollisuus www.harmaa-talous-rikollisuus.fi tilannekuvasivusto sisältää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan tehtävien kannalta paljon informaatiota työperäisen hyväksikäytön vaikutuksista sekä valvontaviranomaisten torjuntatilastoista.

Pidämme kannatettavana myös hankintalainsäädäntöön pakollisten esteperusteiden laajentamista koskemaan "kiskonta työelämässä" rikosnimikkeitä. Yhteiskunnan varojen käyttöön liittyy riskejä sekä harmaan talouden että työperäisen hyväksikäytön ja alipalkkauksen näkökulmasta. Ilmiselvityksen (9/2025 Harmaan talouden toimijat julkisissa hankinnoissa) mukaan hankintalainsäädäntö toimii harmaata taloutta ennalta estävällä tavalla, mutta harmaan talouden toimijat ovat silti voittaneet julkisia kilpailutuksia halvimmillä hinnoillaan. Yksi hankintalainsäädännön kehittämisalueista on se, että pakolliset esteperusteet kattavat nykyisin vain osan taloudelliseen toimintaan liittyvistä talousrikoksista. Pidämme siksi kannatettavana "kiskonta työelämässä" säännöksen lisäämistä tämän lain valmistelun yhteydessä hankintalain pakollisiin esteperusteisiin sekä vastaavan säännöksen lisäämistä julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annettuun lakiin.

Helsingissä 17.3.2026

Janne Marttinen
johtaja